

“Az egyesült Európa magyar nemzetünk nagy reménye”

Habsburg Ottó sárospataki előadása, 1990

Habsburg Ottó, a Páneurópai Unió elnöke, az Európai Parlament tagja 1990. február 5-én rendhagyó történelemórát tartott Sárospatakon. A politikai rendszerváltozás hevében, amikor még csak kóstolgattuk az igazi szólásszabadságot, amikor még nem volt gyakorlat a történelem megszokott módon tanított eseményeihez más szemszögből hozzájárulni, amikor még bizonyos előadók tabunak számítottak - nos, ebben a helyzetben nehezen túlbecsülhető jelentőségűnek ítélnél a Sárospataki Diákegylet kezdeményezése: az utolsó magyar király, IV. Károly fiának meghívása.

Otto von Habsburg-Lothringen 1912. november 20-án született Reichenauban. Tanulmányait a Leuveni Egyetemen végezte. 1922 óta a Habsburg-család feje, 1929-54 között Belgiumban, az Egyesült Államokban, Franciaországban és Spanyolországban élt, azóta otthona a München melletti Pöcking. A magát magyarnak valló politikus az Európa-gondolat egyik első felismerője és kimagasló képviselője. Széleskörű nemzetközi kapcsolatait a páneurópa-eszme népszerűsítésére fordította, e mozgalomhoz 1936-ban csatlakozott. A Páneurópai Unió 1957-ben alelnök-

ké, 1973-ban elnökké választotta. 1979-ben a bajorországi Keresztényszociális Unió (CSU) színeiben az Európai Parlament képviselője lett, e minőségében 2000-ig működött. S bár IV. Károly dicsőségesnek egyáltalán nem nevezhető körülmények között kényszerült elhagyni Magyarországot, a fia, évtizedek és rendszerváltozások múltán, ennek az országnak az érdekében lépett föl számos európai fórumon. Ottó volt az első a Habsburg-családban, aki képesnek mutatkozott a família történelmi szerepének elfogulatlan értékelésére, aki felülemelkedett a múltban elszenvedett sérelmeken, s aki „az én házam az én váram”-elv helyett felismerte az egységesülő Európa fontosságát. Általa a Habsburg név új dimenziót kapott. Egy ilyen személyiség Sárospatakra történő meghívása, éppen egy újonnan induló társadalmi-politikai rend küszöbén, ígéretesnek látszott.

Előadása - amely egyszerre volt történelmi visszatekintés és modernizációs program - mély benyomást tett a hallgatóságra. Az alábbiakban ennek szövegét tesszük közzé az eredeti kézirat alapján. Habsburg Ottó okfejtése világos, történelmi példái helytállóak

és szemléletesek. Az elhangzottak ma - az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk küszöbén - különösen érdekesek, hiszen az élet számos kérdésben igazolta az előadásban szereplő elgondolásokat, elvárásokat. Összeállításunkkal Habsburg Ottót köszöntjük, mint lapunk fővédnökét, a tavaly novemberben ünnepelt 90. születésnapja alkalmából.

Szívből köszönöm sárospataki honfitársaimnak, hogy már egy éve meghívtak a mostani látogatásra. Örültem a meghívásnak, nemcsak mert régóta kívántam városukat megismerni, hanem azért is, mert ez itt egyik élő központja hazánk keresztyén életének. Aki őszinte meggyőződéssel vallja Krisztus Urunk tanait, tudja, hogy, különösen a mai időkben, mindent meg kell tennünk, hogy azok, akik hisznek egy élő Istenben, összefogjanak a materializmus és ateizmus ellen. Tudjuk, hogy csak ily módon sikerül majd a világon is azt a rendet megteremtteni, amely sokat szenvedett népünknek végre békés korszakot ad az egyesült Európa keretében.

Mióta utoljára hazánkban jártam, megint nagyot változott a világ. Bátorító tény, hogy a legsötétebb zsarnok, Ceausescu¹ is megbukott, és hogy egy lelkész, Tőkés László² volt az, aki Istenbe vetett hitével és személyes áldozatkészségével megdöntötte a materialista rendszert, mely mindvégig számított a Securitate³

fegyvereire. Nagyon örülök annak, hogy Tőkés László holnap itt lesz, mint élő szimbóluma nemzetünk és keresztyénségünk életerejének.⁴

A most kezdődő évben a felszabadult népek képviselőiket választják meg. Sok fog függeni választóink döntésétől. Nagy tehát a felelősségük. Ezért mindenkinek gyakorolnia kell választói jogát. Aki nem szavaz, segíti azokat az erőket, amelyeket legkevésbé akar, gyengíti a demokráciát és nem teljesíti állampolgári kötelességét. Olyan rendszert kell megalapoznunk, mely biztosítja az emberi jogokat, az egyéni szabadságot, a szabad gazdasági életet és felépít egy igazi demokráciát. Amellett azonban hazánk biztonságáról is gondoskodnunk kell. Ezért szükséges, hogy minél előbb tagja legyünk az Európai Közösségnek. Örülök, hogy Magyarország már is kérte az Európa Tanácsba való felvételét,⁵ mint első lépést a közösségi tagság irányában. Nagyon remélem, hogy a választások után⁶ pozitív válasz jön. Mindenesetre bízhatnak abban, hogy mint a múltban, ma is mindent meg fogok tenni, hogy ügyünket elősegítsem.

Sorsdöntő időkben szükséges arról gondoskodni, hogy, úgy a világpolitikában, mint országunk belső rendjében, az évtizedes elnyomás után jól meggondoljuk mi az, amit most meg kellene valósítani, hogy hazánkat a közös Európa keretében úgy szervezzük, hogy az eljövendő nemzedékeket megóvjuk attól, amit át kellett

élnünk. A mi századunk második felében minden megmozdult. A második világháborút követően egy időre a népek, a sok vérveszteség után, le-targiába süllyedtek. Így keletkezhetett az, amit mi ma a jaltai rendszernek nevezhetünk.⁷ Ehhez még az is hozzájárult, hogy az atomfegyverek létezése megghiúsított minden tervet, hogy a helyzeten erőszakkal változtassanak. A háborús rizikó olyan mértékben növekedett, hogy még egy lelkiismeretlen zsarnok sem mert volna háborút elindítani, amely végül nukleáris tűzvészbe torkolhatott volna. Háború – és ezekből sok volt – amit még viselni lehetett, kis államok között tört ki, ahol ez a veszély nem állt fenn. Tehát nem annyira a jaltai rendszer jelentett egyensúlyt, mint inkább az a tény, hogy a világ megbénult. Békés egyensúly csak akkor létezik, ha a népek szabadon hozzájárultak a rendezéshez. Ez Jalta után nem történt meg.

Ha általában a béke elveit tanulmányozzuk, mindig vissza kell térnünk arra az elgondolásra, amelyet legjobban Guglielmo Ferrero⁸ olasz történész 1939-ben megjelent könyvében szögeztet le a Bécsi Kongresszusról.⁹ Ő akkor, mint a genfi egyetem tanára, még egyszer megpróbálta felhívni a hatalmasok figyelmét arra, ily módon lehet tartós békét kötni. Előre látta az újabb világháborút, és tudta hogy ezt békeszerződés fogja követni. Ezért arra akart rámutatni, hogy tartós béke egy diktátum révén - mint Versailles

vagy Trianon az első világháború után¹⁰ - nem békéhez, hanem normális időkben új háborúhoz vezet. Abnormális időkben, mint a miénk volt, úgynevezett hidegháborút hozott. Guglielmo Ferrero szerint tartós béke csak akkor lehetséges, hogyha a legyőzöttek éppen úgy részt vesznek a béketárgyalásokon, mint a győztesek. Szóval igazi tárgyalásra lenne szükség, nem szabad bosszút állni, és azonkívül közös elveket kell kidolgozni, amelyek úgy a győztesek, mint a legyőzöttek részére irányadóakká lesznek.

A Bécsi Kongresszuson oly nagy szellemek mint Metternich, Castlereagh és Talleyrand¹¹ ezt a rendet teremtették meg, és ez Európának többé-kevésbé hosszú békeidőt hozott. A nagy félelem, amely még a napóleoni háborúk idején létezett, megszűnt, és magától jött a leszerelés, mert a népek soha sem fegyverkeznek le, ha félnek. Sok embernek az az illúziója, hogy tárgyalások útján lehet leszerelést elérni. Ez azért is abszurdum, mert a fegyverkezés nem az ellentétek oka, hanem következménye. A fegyver maga lélektelen dolog és teljesen semleges. Jót vagy rosszat csak annak a beállítottsága csinál belőle, aki a fegyver mögött áll. Ezt már Mao Ce-tung¹² is elismerte. Tehát, ha az emberek békét keresnek és csak leszerelésre törekszenek, nem fogják céljukat elérni. A béke politikai rendet jelent, amelyet a népek szabad akaratukból elfogadtak. Ezt Versailles-ban, épp úgy mint

Jaltábanm, figyelmen kívül hagyták. Ezért sem az egyik, sem a másik szerződés nem hozta a nagy rettegés végét és csak növelte a bizalmatlanságot. Így tehát a jaltai úgynevezett „rend”, amely főleg nem-háború de nem is igazi béke jellegű volt, nem tarthatott sokáig. Mi ma a jaltai rendszer likvidálása idejében élünk, ami nemcsak a külpolitikára vonatkozik. Egyáltalán, minden megmozdult ezen a világon. Ennek több oka van, nemcsak a békeszerződések természetellenes jellege, hanem tanulmányaink is, életritmusunk állandó gyorsulása, és mindazok a gazdasági és média-politikai elemek, amelyek ma alapján megváltoztatták életünket. Így értelmezve, napjaink válsága nemcsak nemzetközi téren észlelhető, hanem éppen úgy az államok belső politikájában is. Nálunk minden összefügg, úgyhogy itt különbséget alig lehet tenni. Egy tartós megoldásnak pedig két oldala lesz: egy nemzetközi és egy nemzeti. Ez azt jelenti, hogy a múlt formáit nem használhatjuk arra, hogy megoldjuk a jövőt.

Ez annál is inkább így van, mivel mögöttünk fekszik egy kifejezetten reakciós idő. Az emberek nem tudták megérteni, hogy mi is az, ami megváltoztatja a világot. Az egyetlen alapvető különbség az volt, hogy az úgynevezett szocialista rendszerekben nehezebb az alkalmazkodás, mint ott, ahol szabadság a társadalom alapelve. A 19. század kapitalizmusa így végéhez ért, mert már Ludwig Erhard

és Wilhelm Röpke¹³ idejében ráeszméltek, hogy a múlt formáival nem lehet boldogulni. Ezért történt, hogy először Németországban, de ma már többé-kevésbé minden demokratikus országban is, a szocialista piac rendje lett a gazdasági politika alapvető elve. Ennek köszönhetjük az óriási nyugati sikereket – szóval, Erhard végleg legyőzte Marx Károlyt.¹⁴

A szocializmus, főleg doktriner formájában, nem tudott alkalmazkodni az adottságokhoz, mivel egyik alapelve, hogy ő az emberi haladás végleges formája. Ez mindent megbénít és nem engedte, hogy az adottságokhoz alkalmazkodjék, amikor változásokra volt szükség. Ez magyarázza a szocialista rendszer nagy nehézségeit és problémáit, és oka annak, hogy nap-nap után nagyobb a különbség a szabad piaci országok és a szocialista országok között. Ma a szocialista országokban a haladó elemek mind inkább rendszerüket akarják megváltoztatni, - még ha az elnevezést meg is hagyják – hogy legalábbis megfeleljenek a mai gazdasági rendszer és a technológiai fejlődés fő követelményeinek.

Ha ebből a szempontból meg akarjuk világítani a mai államok alapproblémáit, úgy érzem két tényre bukkanunk, amely alaposan megváltoztatta életünk előfeltételeit. Az egyik tény, hogy a hirosimai atombomba óta a hatalom határtalan lett. Különösen amióta a világot övező rakétákkal atomfegyvert bárhová el lehet vinni. A nagy francia politikai tudós, Louis

Armand, rögtön az első hírre kifejtette, hogy új dimenzióba lépett az emberiség, mivel most már mindenkit mindenkor és mindenütt látni és megölni lehet. Ennek a politikai kihatása az volt, hogy a tér megszűnt számottevő lenni. Már nincs olyan hely, ahol teljes a biztonság, mint ahogy ez a második világháborúban még létezett. A másik tény, hogy a belpolitikában is mindinkább lehetősége nyílik a hatalomnak, főleg annak, amelynek nincs morális korlátja, belehatni a privát szférába. A múltban például, a régi rómaiak idején, a keresztények biztonságban érezhették magukat a katakombákban. A mai időkben a katakomba már nem ad biztonságot, úgyhogy az ember tényleg többnyire a meg nem fékezett hatalomtól függ. Így tehát időnk legnagyobb problémája az, hogyan tudjuk megőrizni az embert, az emberi jogokat és az emberi méltóságot, korszakunk nagy tárlalmányai közepette. Ennek a problémának a megoldásától függ, hogy sikerül-e a jövőben is fenntartani egy emberséges rendszert. Tehát a szabadságnak mindinkább a politikai elgondolások középpontjába kell kerülnie.

A szabadság megőrzése szempontjából két elv áll előtérben. Az egyik az, hogy egy rendszer csak akkor adhat igazi szabadságot, ha legitim. Legitim pedig azt jelenti, hogy olyan elveket képviseljen, amelyeket az ország túlnyomó többsége valóban elfogad. Persze, itt nem azokra a 90 %-ot

meghaladó választási eredményekre gondolok, amelyeket minden totális állam időről-időre a választási komédiák keretében produkál. Azt szeretném állítani, hogy egész kevés kivétellel, egy választás, mely 63 %-on túlmenő többséget ad, nem tekinthető szabad választásnak. De demokratikus választás alapján legitim kormány még relatív kisebb többséggel is létesülhet, mivel úgy az ellenzék, mint a többség elfogadja. És, mint mondtam, csak egy ilyen legitim kormány adhat igazi szabadságot. Minden olyan kormány, amely nem legitim, legyen ez akár köztársaság, akár királyság, akár diktatúra, nem képes igazi szabadságra, szóval arra, amire ma abszolút szükségünk van. Csak a legitim rendszer erős igazán, mert az igazi erőnek nincs szüksége erőszakra. Egy totális rendszer ellenben semmi esetre sem lehet legitim, mivel mindig kényszerre épül.

Egy másik tény, melyet történelmi tapasztalataink alátámasztanak az, hogy a szabadságot csak a kisebb egységekben lehet hathatósan megvédeni. Aból kell kiindulnunk, hogy minél távolabb áll a döntő hatalom a nép többségétől, amelyre döntései kihatnak, annál inkább van veszélyben a szabadság. Ezért az is szabály, hogy a centralizmus mindig veszélyezteti a szabadságot, míg a föderalizmus a szabadság előfeltétele. Ezt már a közéleti szinten, legalább is a demokratikus rendszerekben, észlelhetjük. Egy polgármester alig lehet demagóg, mert

szomszédjai előtt helyt kell állnia döntéseieért. A képviselő, aki a fővárosban működik, már kevésbé függ választóitól, mert azok többségükben nem is tudják, hogy mit tesz. Így tehát a szabadságot, legyen az a politikai vagy a gazdasági életben, mindig közel kell hozni a polgárokhoz. Csak ott, ahol a polgárok maguk is ellenőrzik az állam hatalmát, nem lesz visszaélés.

Így összefoglalva az mondhatjuk, hogy két kérdésről lesz szó a jövőben, a politikai rendszerekről, és arról hogyan lehet erősíteni a kisebb egységeket.

Ami a politikai rendszereket illeti, be kell ismernünk, hogy ma majdnem minden egyes alkotmányunk válságba kerül. A technika a mostani politikai formákon már régen túlhaladt. Időnk tragikus ténye az, hogy amíg a technika és a tudomány már a 21. század küszöbén áll, a 19. század óta nem született új politikai gondolat. Ez éppen úgy áll a szocializmusra, mint bizonyos szabadabb formákra, habár ezeknél a haladás könnyebb volt, mert nem tartják magukat véglegesnek. De mindenesetre mind a két rendszert teljesen reformálni, vagy még inkább új eszmékkal helyettesíteni kellene.

Egyik legnagyobb gyöngeségünk az, hogy az állam és a társadalom ma egy egységet képez. Ez nem volt mindig így. Ez a körülmény megakadályozza, hogy a társadalom és az állam egymást kontrollálja. Erre példa az a sok nehézség, amelyet ma bizonyos álla-

mok tapasztalnak a természet védelmében. Mi azt várjuk az államtól, és jogosan, hogy védje a természetet. Namármost, a természetvédelem minden esetben sokba kerül, úgyhogy az, aki a természet szennyezi, nem fogja lelkesen támogatni mindazt, amit a természet érdekében az emberek tenni kényszerülnek. Az úgynevezett kapitalista államok helyzete előnyösebb, mert az állami és a magánvagyon külön kézben van. Ennek folytán a kormányok, ha jóakaratók, adminisztrációjuk révén lépéseket tehetnek a természet védelmére. Az ún. szocialista államokban ezzel szemben az egész vagyon az állam kezében van. Mármost az állam csak egy teoretikus képződmény. Az az állítás, hogy az állam kezében lévő vagyon a közöségé, egyszerűen nem felel meg a valóságnak. Államosítás a legtöbb esetben csak azt jelenti, hogy a bürokrácia átvette a hatalmat a közgazdaságban. Egy kormánynak, még egy jóakarató kormánynak is, szüksége van a bürokráciára, hogy keresztülvigye azokat az elveket, amelyeket a politikában meg akar valósítani. Így tehát a legjobb kormány sem tudja elérni a bürokráciánál, hogy keresztülvigye elveit a természet védelmében, ha a bürokrácia anyagi jólétének alapja a természet romlása. Ebből az következik, hogy egy szocialista rendszerben mindig nagyobb a természetrombolás, mint a szabad közgazdaságban.

Itt szükség lesz új egyensúlyokat lé-

tesíteni. A nyugati demokráciák elméletében az a felfogás, és ez soká jogos is volt, hogy a polgárok érdekét legjobban szolgálja, ha egyensúly létezik a törvényhozó, az adminisztratív vagy végrehajtó és az igazságszolgáltató (bírói) hatalom között. Ez jó volt, amíg csak ez a három hatalom létezett. Ma már egészen más hatalom is érezhető a közéletben, főleg kulturális téren, amióta a rádió, a sajtó és a televízió révén a tömegkommunikáció mindinkább növekvő szerepet játszik. Demokráciánkban például állandóan felvetődik a kérdés, hogy meddig mehet a sajtószabadság, főleg hogy ha ez a szabadság már manipulálttá válik. Ez nem jelenti azt, hogy bárki is védi a cenzúra gondolatát. Viszont mindent meg kell tennünk, hogy erősítsük az egyéni becsület védelmét minden jogosulatlan támadással szemben. E szempontból például az angol sajtótörvény példaadó. A lapok jobbra nem mernek olyat állítani, amit nem tudnak bizonyítani, mert a büntetés nagyon is kemény. Ezzel szemben például a német televízió, amely legnagyobb részt állami kézben van és monopóliumszerű, szabadon garázdálkodhat, mivel az egyén alig tudja megvédeni becsületét azok ellen, akik róla valótlan állítanak, mert egyszerűen az állam anyagi erejével nem tud megbirkózni. Azonkívül az is tény, hogy aki államosított televíziónál vagy rádiónál dolgozik, állami tisztviselő, tehát ha pénzbírságra ítélik becsületsértés miatt, a büntetést az

állam fizeti. Így állhat elő az a groteszk helyzet, hogy a sértett, mint adófizető hozzájárul ahhoz, hogy az, aki az ő becsületében gázolt, bírságát a polgárok pénzéből rója le.

Egy másik komoly probléma az, hogy maga az állam konstrukciója már nem felel meg a mai követelményeknek. A 19. században jó volt, de ma már nem működhet, már csak azért sem, mert ma a hatalom egyik fő eszköze a hírek beszerzése és közzététele. Erre jelenlegi alkotmányi rendszereink nincsenek felkészülve, azaz állami struktúráink egyszerűen nem felelnek meg a mostani információs keretnek. Az állam fő szerepe ma az kellene legyen, hogy információkat szerez be, szétoszt és ezeket valóban fel is használja. Ez a folyamat mostani demokratikus alkotmányaiban sem működik úgy, ahogy kellene. A kormány tagjai egyszerűen nem tudnak már megbirkózni az információk özönével. Személyes tapasztalatból mondhatom például, hogy mint az Európai Parlament¹⁵ költségvetési bizottságának tagja, a múlt évben hozzám küldték a költségvetést összes adataival. Mikor a papírhegyet megláttam, amit a posta hozott, meg sem számoltam az oldalakat, hanem rátettem egy mérlegre - súlya tizenkét és fél kiló volt. Kiszámítottam, hogy ha át akartam volna dolgozni a költségvetést - napi 12 órával vasár- és ünnepnapokkal együtt - több mint három évig kellett volna olvasnom, míg egy év költségvetésével végzek. Namármost, mindezeket

az adatokat pontosan három héttel azelőtt kaptam kézhez, mielőtt döntenem kellett volna, és azt is remélték, hogy okosan döntök. Ez abszurdum. Szóval azok, akik vagy mint törvényhozók vagy mint adminisztrátorok felelősséget viselnek, ma sokszor a rendszerből kifolyólag arra vannak ítélve, hogy döntsenek valamiről, amit nem is tudhatnak.

Szóval a különbség a törvény követelményei és a valóság között óriási. Ezt megint egyensúlyba kell hozni. Én erre csak úgy látok lehetőséget, ha beépítjük állami szervezeteinkbe az amerikai „think tank” rendszert, azaz olyan embereket, akiknek nincs adminisztratív feladatuk, hanem arra vannak hivatva, hogy informálódjanak, gondolkodjanak, tanulmányozzák az adatokat és azután jó tanácsokat adjanak. Amíg a döntés és az informálódás egy kézben marad, ez ma már nem működhet kielégítően. Így tehát, véleményem szerint, szükséges lesz egy kettős rendszert bevezetni az államban, egyrészt az információt és megítélést, másrészt az adminisztrációt. Csak így tudunk a modern lehetőségekkel boldogulni.

Ez nem jelenti azt, hogy a parlamentarizmus idejét múlta volna. Ellenkezőleg. Én úgy érzem, hogy a parlamentarizmusnak és a demokráciának van jövője, ha csak nem követjük el azokat az alapvető hibákat, amelyekkel túl gyakran találkozunk. A parlament fő feladata ellenőrizni az államot, a kormányt, az adminisztrá-

ciót. Persze törvényhozói feladata is van, de úgy hiszem, hogy a demokráciákban a törvények ma túlságosan részletekbe menőek. A törvények inkább csak irányadók legyenek, a részleteket az alsóbb közegek dolgozzák ki. Erre persze az lenne az orvoslás, hogy a bírói hatalom növekedjék az állam keretében. Mindenesetre a bírói ellenőrzés a kormány és a törvényhozás felett nagyon is szükséges.

Ha az ember politikáról beszél, mindig szóba kerül az államforma. Véleményem szerint az államforma nem döntő kérdés. A fő dolog az, hogy a hatalom legitim legyen. A legitimitás pedig nem a királyság monopóliuma - éppen úgy lehetséges egy köztársaságban. Előfeltétele az, hogy az emberek valóban elfogadják a kormányt legitimnek, azaz hogy elismerjék, hogy az adott körülmények között és az adott időben ez a legjobb. Azonkívül mindig hamis azt állítani, hogy az egyik államforma a múlté, a másik a jövőé. Az aki a történelmet ismeri, tudja, hogy amióta az emberiség létezik, az államformák mindig változtak. Voltak köztársaságok Krisztus előtt és királyságok is. Ma is ugyanaz a helyzet. Nem régen egy televíziós újságíró a német televízió előtt azt kérdezte tőlem, hogy köztársaságpárti vagy monarchista vagyok-e. Azt válaszoltam neki, hogy sem az egyik, sem pedig a másik. Én legitimista vagyok, azaz mindig azt a rendszert fogom támogatni, amely véleményem szerint legitim, tehát a közösség által elfoga-

dott. Ez azt hiszem az egyetlen reális magatartás ebben az eltúlzott kérdésben.

Összefoglalva tehát el kell ismernünk, hogy alapjában, habár az elvek mindig megmaradnak, az állami alkotmányoknak új formát kell adnunk a jövőben. Modernizálnunk kell az államot, hogy biztosítsa a szabadságot, és hogy a polgároknak azt a szolgálatot nyújtsa, amit az emberek jogosan elvárnak. A másik nagy probléma az, hogy a mai idők nagy változásai közepette a kisebb egységeket kell fenntartanunk. Érdekes tény, hogy éppen most a leghaladóbb országokban ráeszmélnek az emberek, hogy csak a tradicionális kis egységek biztosítják igazán a szabadságot és az emberi méltóságnak megfelelő keretet. Mi tehát ma Európában ott állunk, hogy amikor külbiztonságunk érdekében nagyobb egységet kell létesítenünk, amit még a gazdasági haladás is megkíván, meg kell értenünk, hogy csak a kisebb egységekben tudjuk igazán megvédeni az embert. Szóval közép-utat kell találnunk, amely ott, ahol másképp nem lehetséges, nagy egységhez vezet, viszont mindenütt, ahol erre mód van, fenntartja a különböző kis egységeket. Ez áll úgy az európai egyesülésre, mint az egyes államokra is. Így tehát az eljövendő alkotmányok egyik alapja az kell legyen, hogy a nagyobb egység sohase jogosult átvenni olyasmit, amit a kisebb egység kielégítően tud megoldani. Ez az, amit a jogászok a szubszidiaritás elvének

neveznek. Ez az elv ma talán az egyéni szabadság legerősebb védelme, ha következetesen keresztülvisszük. Ezt kellene beépíteni minden egyes alkotmányba, és pedig úgy, hogy a bíróságok első feladata legyen ezt az elvet védeni, főleg akkor, amikor a központi államhatalom hatáskörébe akar vonni olyasmit, amire nem jogosult. Így tehát visszatérünk ahhoz az elvhez, hogy a bíróságnak a jövőben igen nagy szerepe lesz, minden olyan államban, amely legitim, azaz kész az egyéni szabadságot megvédeni. Ettől a döntéstől függ az emberhez méltó élet biztosítása, úgy az egyes államokban mint a nagyobb egységekben.

Amire tehát a jövő szempontjából szükségünk lesz, az egy független új gondolat, de nem az a bizonyos elméleti-politikai bölcselet, amely többet árt, mint használ. Óriási szerepe lesz ebben a történelemtudománynak. Történelemismeret és tradíció-érzék nélkül nem lehet jó politikát folytatni. Ez érthető, ha azt tartjuk szem előtt, hogy az, aki nem tudja honnét jön, nem tudhatja hová megy, mert azt sem tudja hogy hol van. A történelem tehát nem holt tudomány, hanem eszköz, amely segít a jövőt tervezni. Persze a történelem nem az a bizonyos talmi történelem, mellyel túl gyakran a totalitárius rendszerben találkozunk, ahol állandóan átírják a múltat, hogy megfeleljen a jelennek. Ilyen történelemnek semmi értéke sincs. Próbáljuk úgy látni ami volt, ahogy volt, mert csak így tudjuk megítélni, milyen kö-

vetkeztetéseket vonhatunk le a történelem ismeretéből. Akkor hasznunkra lesznek a múlt szép valamint sötét órái. A jó órákból azt kell megtanulnunk, mit kell tenni, hogy céljainkat elérjük; a rossz órákból azt, hogy mit nem szabad tennünk. Eszerint az a történelemtudomány, amely manipulálja a múltat, árt a közösségnek. Tehát megint csak arra jövünk rá, hogy a jó politika alapja: csakis az igazság. Vannak cinikusok, akik ezt az elvet nem akarják elismerni. Bizonyos időkben és rövid időtartamra ilyen cinizmussal lehet sikert aratni. Ha ellenben a politikában a köz szolgálatát látjuk, a nemzeti érdekek védelmét, és a népek közötti béke és barátság elősegítését, akkor szükségünk lesz a való történelemre, mert általa és az igazság által találjuk meg a helyes utat. Mindenek előtt, kedves honfitársam, ez a feladatunk. Döntő idöket élünk. Magyarország a nép akarata szerint most a szabadság és a demokrácia útjára lépett. Keresi jövő kibontakozását. Szerény véleményem szerint a magyar jövő csak egy európai közösségben található. A magyar mindig európai nép volt és Szent István döntése óta mindig a keresztény nyugat mellett állt. Ott találta igazi helyét, és amikor próbált más utakon járni, az rendszerint szerencsétlenül végződött. Tudom hogy a múltban sok volt az ellentét, de nemzetünk útja nagyjából mégis sikeres volt. Sokat szenvedtünk, mert földrajzilag a világ egy olyan pontján élünk, ahol mindig felmerül-

tek problémák és nehézségek. De mégis hogy egyáltalán megmaradtunk a földön, és hogy ezt túléltük akkor, amikor nagyon is egyedül voltunk, igazolja hogy az út, melyet nagy honalapító királyunk mutatott, helyes volt. Ezen az úton kell tovább haladnunk. Az európai egyesülés napjaink egyik nagy eseménye. Erő, amelyet megállítani már nem lehet. Sokan próbálták, de nem sikerült. A második világháború óta folytonosan haladtunk ebben az irányban, és ma azt mondhatom, már túl vagyunk azon a ponton, ahonnan valamikor még vissza lehetett volna fordulni. Mint az Európai Parlament választott tagja állítom, hogy az, aki bent van az Európai Közösségben tudja, hogy ez a jövő számunkra és nemzetünk számára is. Ez okból éreztem mindig, hogy Magyarország helye egyszer ott lesz a Közösségben. Minden jel, amit hazuról kaptam, azt mutatta, hogy az egyesült Európa magyar nemzetünk nagy reménye. A magyar kultúra nagyon is beleilleszkedik ebbe az Európai Közösségbe. Íróink, művészeink, zenészeink szerepe kimagasló az európai kultúrában. Így tehát ebben az időben is, amikor minden változik, az kell legyen nemzetünk célja, hogy az Európai Közösségben szerepet vállaljon. Bízom abban, hogy ez sikerül. Persze vigyáznunk kell, nem szabad elhamarkodottan cselekedni. Lépésről-lépésre kell haladni és főleg szükségünk lesz egy nagy nemzeti kibékülésre. Spanyolország útja az Európai Közösségbe a

diktatúra után is éppen azáltal volt lehetséges, hogy az egész nemzet egyesült, hogy nem tett különbséget aszerint, hogy ki mikor hol állt, hanem csak az számított hogy ki hová tart.¹⁶ Itt óriási feladat vár ránk. A megoldástól függ, mi lesz Magyarország jövője ebben a nagy Európai Közösségben.

Mint az Európai Parlament egyedüli magyarul beszélő képviselője, azt szeretném mondani Önöknek, hogy mi a Közösségben szeretettel várjuk a magyarokat. Biztosak vagyunk abban, hogy ők is majdan egyszer elfoglalják azt a helyet, amely a demokratikus nemzetek keretében az övék. Itt Magyarországnak jók a kilátásai. Itt lehet majd megvédeni a nemzeti, emberi és kisebbségi jogokat. Európát, ne feledjük el, nagy keresztény hagyományaink hozták létre. Csak aki megérti az ebben kifejezésre jutó szellemet, azaz hogy a Mindenható az egyes embernek adott jogokat, amelyeket a kollektív nem vonhat meg tőle, az fogja megérteni hogy egész rendszerünk alapja az egyéni és a közös szabadság kell legyen. Amit mi akarunk, hogy egy igazán emberhez méltó jövő. Persze még nehéz és hosszú út áll előttünk. De ha visszatekintek egy most már hosszú életre, akkor állíthatom, olyan sikereink voltak, hogy ezek csak buzdítanak a jövőre. Csak egyet szeretnék említeni: amikor én fiatal voltam, minden német a franciákat és minden francia a németeket legfőbb ellenségének tekintette. Ugyanakkor

minden fiatal mint én, tudta, hogy harcolnunk kell majdan egy európaiak között háborúban. Azonkívül úgy tudtuk, hogy a drótsövény a Rajna mentén bár szomorú, de olyan tény, amelyen változtatni nem lehet. Ha a mai fiataloknak nyugaton ezt elmondom, értelmetlenül néznek, mert egyszerűen ilyen gondolataik már nincsenek. És ez óriási siker. Ne felejtsük el, relatíve könnyű szerződéseket írni vagy alkotmányokat papírra vetni, de régi nemzetek pszichológiáját és gondolkodásmódját alapvetően megváltoztatni nagyon nehéz. És éppen ez sikerült a demokratikus nyugat keretén belül ezekben az évtizedekben. Ez buzdító a jövőre; mert a múlt sikerei rámutatnak felelősségünkre, hogy még nagyobb eredményre törekedjünk. Magyarországnak itt óriási lesz a lehetősége. Bízom tehát a magyar jövőben, a magyar szabadságban és a magyar demokráciában. Nemzetünk sokat szenvedett, de mai távlatból nézve, azt mondhatjuk, bízhat egy szebb jövőben.

Jegyzetek

1 Nicolae Ceausescu (1918-1989) román politikus. 1965-től a Román Kommunista Párt első, majd főtitkára, 1967-től államfő is. Az 1989-es ún. "karácsonyi forradalom" során feleségével együtt statáriális bíróság elé állították, halálra ítélték, és december 25-én mindkettőjüket kivégezték.

2 Tőkés László (1952) erdélyi református lel-

kész, 1990-től nagyváradi püspök. A zaklatása miatt védelmére kelt megmozdulás robbantotta ki az 1989-es romániai forradalmat.

3 Securitate: a román állambiztonsági hatóság 1948-89 között.

4 Tőkés Lászlót 1990. február 6-án Sárospatakon díszpolgári címmel tüntették ki.

5 Az Európa Tanácshoz Magyarország 1989. november 14-én nyújtotta be csatlakozási kérelmét, és ennek alapján 1990. november 6-án vették fel a szervezetbe. Az Európai Unióhoz 1994. április 1-jén nyújtottuk be felvételi kérelmünket, a tagfelvétel 2004-ben várható.

6 Magyarországon 1990 májusában tartották az országgyűlési képviselő választásokat.

7 Az 1945. február 4-11. között megrendezett jaltai csúcstalálkozón a szövetséges hatalmak vezetői – Sztálin, Rooseveltt és Churchill – megegyeztek a háború befejezése utáni Európa érdekszférák szerinti felosztásáról.

8 Guglielmo Ferrero (1871-1942) olasz történész. 1930-tól a genfi egyetem professzora.

9 Bécsi Kongresszus: 1814. szeptember 18-tól 1815. június 9-ig üléselő nagyhatalmi tanácskozás, amelyet a napóleoni háborúk végén, a Német-Római Császárság felbomlása miatt, Európa új rendjének kialakítására hívtak össze.

10 Az antant 1919. június 28-án Versaillesban kötött békét Németországgal, 1920. június 4-én pedig Trianonban Magyarországgal.

11 Klemens Metternich (1773-1859) 1809-48 között osztrák külügyminiszter, 1821-48 között kancellár is. Robert Stewart Castlereagh (1769-1822) 1812-től haláláig brit külügyminiszter. Charles Talleyrand (1754-1838) 1797-1807 között és 1814-15-ben francia külügyminiszter.

12 Mao Ce-tung (1893-1976) kínai politikus. 1943-tól haláláig a Kínai Kommunista Párt elnökeként az ország teljhatalmú vezetője, 1949-59 között köztársasági elnök is.

13 Ludwig Erhard (1897-1977) német politikus, közgazdász, az ún. "német gazdasági csoda" atyja. 1949-63 között az NSZK gazdasági minisztere, 1957-től alkancellár is, 1963-66 között kancellár. Wilhelm Röpke (1899-1966) német közgazdász, társadalomtudós. 1924-től egyetemi tanár, a II. világháború utáni német neoliborális gazdasági modell (szociális piacgazdaság) egyik fő eszmei kidolgozója.

14 Karl Marx (1818-1883) német filozófus, közgazdász. Friedrich Engels-szel együtt a tudományos szocializmus megalapítója, a róla elnevezett marxizmus eszmerendszerének kidolgozója.

15 Európai Parlament: az Európai Unió (1993-ig az Európai Közösségek) Strasbourgban székelő tanácskozó szerve, tagjait a tagállamok polgárai közvetlenül választják.

16 Spanyolország 1975-ben, Franco tábornok halálát követően vált ismét demokratikus politikai berendezkedésű országgá, az Európai Közösségek 1986-ban vette fel tagjai közé.

(A kézirat a Sárospataki Diákegylet irattárában 7/1990. számon található, közlése Bolvári-Takács Gábor. A látogatás körülményeiről és programjáról lásd uő: Habsburg Ottó Sárospatakon, in: Széphalom 10. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, szerkesztette: Balassa Iván, Fehér József, Hőgye István, Viga Gyula; Sátoraljaujhely, 1999, 701-706.o.)